

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРИ ПРОТИДІЇ ПОДАТКОВИМ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЮЮТЬСЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ФІКТИВНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**INFORMATION-ANALYTICAL SUPPORT OF OPERATIONAL UNITS AT COUNTERACTION TAX CRIMES THAT ARE COMMITTED USING FICTITIOUS UNDERTAKINGS****Найдьон Є.М.,***здобувач кафедри економічної безпеки
Навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів слідства та кримінальної міліції
Національної академії внутрішніх справ*

У статті вивчено юридичну літературу та положення нормативно-правових актів з цієї проблематики. Проведено аналіз інформаційно-аналітичного забезпечення оперативних підрозділів при протидії податковим злочинам, які вчиняються з використанням фіктивних суб'єктів господарювання. Запропоновано ґрунтовні висновки та пропозиції з вказаної теми.

Ключові слова: оперативні підрозділи, протидія, податкові злочини, суб'єкти господарювання, фіктивність.

В этой статье проведен анализ юридической литературы и положений нормативно-правовых актов рассматриваемой проблематике. Проведен анализ информационно-аналитического обеспечения оперативных подразделений при противодействии налоговым преступлениям, совершаемых с использованием фиктивных субъектов хозяйствования. Предложенные основательные выводы и предложения по этой теме.

Ключевые слова: оперативные подразделения, противодействие, налоговые преступления, субъекты хозяйствования, фиктивность.

This article analyzes the legal literature and provisions of legal acts considered issues. The analysis of information-analytical support of operational units in combating tax crimes that are committed with the use of fictitious entities. The proposed solid conclusions and suggestions about this topic.

Key words: operational units, combating tax crimes entities fictitious.

Актуальність теми. Досліджуючи особливості протидії податковим злочинам з використанням фіктивних суб'єктів господарювання (далі – ФСГ), слід зазначити, що одним із важливих факторів, який впливає на ефективність цієї діяльності є інформаційно-аналітичне забезпечення. В умовах інформатизації та технологізації навколишнього середовища оперативні підрозділи докладають максимальних зусиль для реформування системи інформаційно-аналітичного забезпечення. Об'єм інформації, необхідної для обробки, швидкість її надходження, кількість можливих джерел її отримання створюють постійні виклики, зумовлюють необхідність вдосконалення інформаційного забезпечення.

Людина не в змозі охопити одночасно весь об'єм інформації, яка надходить з різних джерел, особливо у сфері оподаткування. Оперативна обстановка не залишається незмінною, вона постійно потребує вивчення, оскільки зміни в економіці, суспільстві, політичні фактори впливу обумовлюють появу нових та вдосконалення старих способів вчинення злочинів. Оперативні працівники в кожному конкретному випадку, на певній лінії роботи організують свою діяльність, обирають оптимальний шлях для досягнення результату [3, с. 134-135].

Стан наукового дослідження. Організація діяльності щодо протидії злочинам здійснюється за відпрацьованими, певною мірою усталеними схемами. Вони створювалися при здійсненні практич-

ної діяльності, вивчалися вченими-теоретиками за окремими елементами організації діяльності. Загальні питання організації оперативно-розшукової діяльності вивчав В.Т. Білоус, О.М. Бандурка, проблемним питанням аналізу інформації (як елемента організації діяльності) присвятили свої дослідження А.В. Мовчан, М.М. Перепелиця, Л.П. Скалосуб, питання розподілу сил та засобів оперативно-розшукової діяльності розглядали О.О. Кисельов, О.О. Савченко, В.В. Лисенко, планування оперативно-службової діяльності та загальні питання налагодження взаємодії при організації протидії злочинності були предметом дослідження Ю.І. Пивовара, В.П. Євтушка. Інші науковці вивчали організацію діяльності оперативних підрозділів в процесі протидії окремим господарським злочинам. Окремі наукові дослідження присвячені організації протидії саме фіктивному підприємництву. Так, В.І. Василичук розглядав організацію попередження фіктивного підприємництва оперативними підрозділами [3], Л.М. Дудник вивчав організацію діяльності підрозділів податкової міліції в ракурсі адміністративно-правового забезпечення протидії фіктивному підприємництву, В.В. Лисенко дослідив організацію забезпечення протидії фіктивному підприємництву силами та засобами оперативних підрозділів [6].

Виклад основного матеріалу. Разом із тим, кардинально змінилася система інформаційно-аналітичного забезпечення, і як наслідок, порядок вза-

ємодії між правоохоронними органами в процесі протидії податковим злочинам. Тим не менш, ці елементи, на нашу думку, є основними для ефективної діяльності з виявлення ФСГ та фіксації дій осіб, які використовують їх при вчиненні податкових злочинів. Тому вивчення зазначених елементів є метою нашої роботи. Ряд науковців розглядали вказані елементи в контексті своїх досліджень: В.В. Лисенко – загальні проблеми використання інформаційних систем і баз даних під час розслідування податкових злочинів, В.Г. Петросян розглянув інформаційні масиви податкових органів, які можуть бути використані в процесі виявлення ознак фіктивного підприємництва. В.М. Плішкін вивчаючи процеси інформаційного забезпечення як систему обробки даних, зазначив, що створення єдиної системи інформаційного забезпечення правоохоронних органів (необхідність створення якої зумовлена зміною спрямованості потоків інформації та централізації процедур обробки відомостей), дозволить ліквідувати деякі автономні, багато в чому дублюючи одна одну системи збирання, переробки даних, що організуються кожним підрозділом управління [5, с. 538]. Л.М. Дудник, оцінюючи систему автоматичного пошуку ознак ФСГ, зазначив, що для нашої країни проблема організації комп'ютерного інформаційного пошуку ознак фіктивної діяльності суб'єктів господарювання (далі – СГ) має особливу гостроту і специфіку, оскільки існуюча інформаційна система в податкових органах не задовольняє потребу підрозділів податкової міліції в перевірці СГ і результатів їх фінансово-господарської діяльності, відсутність інформаційного забезпечення є причиною високого рівня тіньової економіки (яка, відповідно, залишається поза офіційною статистикою та податковим контролем); високим залишається рівень використання готівкових розрахунків (які не враховуються офіційною статистикою); законодавчо не вирішено питання контролю за витратами і доходами фізичних і юридичних осіб, інформаційної взаємодії правоохоронних, контролюючих та інших державних органів [4, с. 105].

Ситуація змінилася щодо внутрішнього інформаційного обліку в податкових органах, що стосується взаємообміну інформацією з органами внутрішніх справ (далі – ОВС), то практично спільна інформаційно-аналітична діяльність відсутня (з вивчених оперативних матеріалів підрозділів податкової міліції тільки в 9,8% є відомості про обмін інформацією з ОВС). Підрозділи податкової міліції у своїй діяльності використовують обліки Міністерства внутрішніх справ України, здійснюючи наскрізний пошук за різними базами даних. Окрім цього, суттєвим недоліком є те, що така інформація надається на загальних підставах у формі витягів на письмові запити (вимогу) за встановленою формою, у зв'язку зі здійсненням ними повноважень, визначених законодавством України, проведення слідчих заходів, досудового слідства. На нашу думку, отримання інформації завдяки запитам не дає змогу здійснювати повноцінну інформаційно-аналітичну роботу. Порівнюючи мету

та систему інформаційно-аналітичного забезпечення податкових органів та ОВС, необхідно відзначити, що їх напрями дещо відрізняються. Оперативними підрозділами податкових органів здійснюється розробка методик і алгоритмів інформаційного пошуку, основу яких становлять методи зіставлення великих масивів різної інформації про платників податків і розпізнавання ознак фіктивної діяльності, вчинення податкових та інших правопорушень.

Особливе значення для вирішення пошукових інформаційно-аналітичних завдань має інформація про платників податків та їх фінансово-господарську діяльність, зосереджену як у внутрішніх, так і в зовнішніх джерелах, стосовно податкової міліції, власників інформаційних ресурсів [4, с. 105]. Тобто, основним принципом є такий: «Чим більше буде зібрано інформації про платника податків, тим точніше можна скласти уявлення про його фіктивність та визначити необхідність проведення перевірки». До основних напрямів цієї роботи можна віднести наступні: формування інформаційного масиву даних про платника податків, вивчення особливостей ведення ним господарської діяльності. Інформаційний масив даних являє собою спеціальним чином підготовлені дані (бази даних), створені на основі наявної в податкових органах інформації про платника податків, призначені для забезпечення централізованого накопичення та багаторазового використання. Інформаційна база даних про платника включає інформацію, отриману як із внутрішніх, так і зовнішніх джерел. До інформації із внутрішніх джерел належать відомості, отримані підрозділами податкової міліції самостійно, у процесі виконання ними завдань оперативно-службової діяльності, а також отримані в результаті аналізу інформації, яка зосереджена в базах даних податкових органів (АРМ «Митниця», АРМ «Аудит», Центральна пошуково-довідкова система, розширений пошук у схемах товарно-грошових потоків тощо). Використання інформації зазначених баз даних дає можливість ідентифікувати платників, які проводять фіктивні господарські операції, отримати інформацію про СГ, які задіяні у схемах ухилення від оподаткування, розмір нарахованих та сплачених податків вказаною категорією СГ тощо. До інформації із зовнішніх джерел належить інформація про платників податків у частині порушення ними податкового, валютного та іншого законодавства, отримана від інших зацікавлених контролюючих та правоохоронних органів: МВС України, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України, Міністерства транспорту України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства закордонних справ, Державного комітету України з охорони навколишнього середовища, Держкомстату України, банків, Фонду державного майна України, Ліцензійної палати України, нотаріальних органів, відділів реєстрації віз, комісій цінних паперів, бюро технічної інвентаризації, засобів масової інформації, судів тощо. Оперативними працівниками податкової міліції здійснюється

додатковий збір інформації про платника податків з використанням гласних і негласних заходів, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Що стосується оперативної роботи підрозділів Департаменту державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України щодо протидії фіктивному підприємництву, то однією із складових інформаційно-аналітичної роботи є вивчення, аналіз та оцінка оперативної обстановки, знання якої дозволяє правильно здійснювати організаційно-структурну та функціональну побудову оперативних служб, планування діяльності оперативних підрозділів, взаємодію з іншими правоохоронними органами, комплексне використання оперативно-розшукових сил, засобів ОРД, об'єктивно оцінювати стан і результати діяльності оперативних підрозділів з критеріїв фіктивного підприємництва та інших злочинів, які вчиняються з використанням ФСГ. Ця оцінка здійснюється на підставі отриманої оперативної інформації. Очевидно, що від повноти інформації відносно процесів фіктивної господарської діяльності, оперативності її надходження та якості обробки за-

лежить ефективність і своєчасність виявлення злочинів оперативними підрозділами [8, с. 102–123].

Висновок. Аналізуючи зазначене вище, вважаємо, що підрозділи податкових органів виявляють ознаки власне ФСГ, а підрозділи ОВС – ознаки злочинів, що вчинюються з використанням таких суб'єктів. Інформація до податкових органів надходить в автоматичному режимі, а до ОВС – в результаті реалізації принципів оперативного обслуговування об'єктів економіки. На відміну від легально діючих суб'єктів господарювання, особи, які здійснюють фіктивну господарську діяльність, не проводять господарських операцій, у них відсутнє майно та виробничі потужності (власне в цих діях і полягає склад злочину), тому вони знаходяться поза полем впливу контролюючих органів [8, с. 103-105]. На нашу думку, це підтверджує необхідність взаємодії податкових органів та ОВС, зокрема в процесі інформаційно-аналітичного забезпечення протидії податковим злочинам. Для цього необхідно дослідити систему інформаційно-аналітичного забезпечення податкових органів з точки зору виявлення ФСГ та запобігання їх використанню при вчиненні податкових злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : станом на 01.11.2010 р. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 88 с.
2. Закон України «Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 231.
3. Василичук В.І. Проблеми взаємодії підрозділів податкової міліції з іншими правоохоронними органами в організації попередження фіктивного підприємництва / В.І. Василичук, Л.М. Дудник, Л.М. Супруненко // Науковий вісник НАВСУ. – 2005. – № 2. – С. 256-265.
4. Дудник Л.М. Адміністративно-правове забезпечення діяльності податкової міліції щодо протидії фіктивному підприємству : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Л.М. Дудник. – Ірпінь, 2008. – 209 с.
5. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ : [підручник] / В.М. Плішкін ; за ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. – К. : НАВСУ, 1999. – 702 с.
6. Лисенко В.В. Слідчі ситуації та відповідні комплекси процесуальних й інших дій, типові для початкового етапу розслідування фіктивного підприємства / В.В. Лисенко // Прокуратура, людина, держава. – 2004. – № 9(39). – С. 78-86.
7. Руденко О.О. Правові та організаційно-тактичні основи протидії підрозділами ДСБЕЗ МВС України незаконній господарській діяльності : дис. ... канд. юрид. наук : 21.07.04 / О.О. Руденко. – К., 2009. – 281 с.
8. Штепа О.І. Протидія підрозділами ДСБЕЗ МВС України фінансовим шахрайствам у сфері господарської діяльності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / О.І. Штепа. – К., 2012. – 283 с.